

מחזה תמחה את זכר עמלק

יעקב ממה שסבר עשו שזה מגיע לו, וכמפורש בפסוק הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי וגו' וישטם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו [ואין הכוונה כאן היום לשוב ולדון האם צדקה רבקה במהלכה זה, שעכ"פ זה המציאות שזה גרם תחילת שנאה בין עשו ליעקב], וזה מקור השנאה ליהודיים, והארכנו לבאר שהתדמית הזו של היהודי שכל מהותו הוא לגנוב ולשדוד את הגוי, ומטרתם לשלוט בעולם, ושלכן בעצם היהודים הם אנשים רעים שמצוה לעקורם מן העולם, וכל השחיתות והפורגורומים התייסדו על היסוד הזה, וזה מה שהם דרשו להעם הנבער אודות היהודים, ולכן היה תמיד קל להם לעורר את האנטישמיות ולגרום לכל הצרות הגדולות בכל ההיסטוריה, וביארנו שזה נמשך ככה בכל הדורות, וכן היה ברומי לאחר החורבן, ולכן הביין הסמ"ג שאורך הגלות הוא מחמת שאנחנו לא נאמנים בעסקנו עם הגויים באירופה, כי זה מאמת אצלם את התדמית של היהודי הגנב.

ולפ"ז י"ל ע"פ כמה מקורות בחז"ל שעיקר שנאה זו היתה נחלתו של עמלק, שאף שבודאי זה שנאה כללית של כל בני עשו לכל מי שהוא יהודי, אבל אנו רואים שדבר זה הפריע לעמלק יותר מכל דבר אחר ומזה מקור שנאתו עוד יותר משאר בני עשו, וקודם יש להבהיר שלא כל בני עשו שוים בשנאתם, ואדרבה הרי בתורה מפורש שבני עשו וכן בני אדום נחשבים אחינו, שהרי בפרשת דברים [ב-ד] אתם עוברים היום בגבול אחיכם בני עשו הישבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד אל תתגרו בם, וברמב"ן שם שיחוס ישראל מן אברהם, וכל זרעו אחים, כי כולם הם נימולים [וזה פלא!], וזה טעם לא תתעב אדומי כי אחיך הוא וכו', הרי שאסור לנו להתגרות ולשנוא בני עשו ובני אדום, ואילו לגבי עמלק אנו מצווים להשמידם מהעולם ולהגביר את השנאה כלפיהם, הרי בהכרח שיש בני עשו שלא נחשבים כעמלקים אלא אדרבה נחשבים כאחים. ואף שגם בין אחים שייך שנאה, אבל עכ"פ אחים הם. וגם הרי לאחר קריע"ס כתוב להדיא שבהיפוך מעמלק אז נבהלו אלופי אדום, הרי שיש אצל עשו כאלו שלא היו כמו עמלק.

ולכן נראה שלאחר קצת זמן רפתה השנאה שמחמת הברכות אצל רוב צאצאי עשו חוץ מעמלק שהתגבר בנשאתו מחמת נקודה זו, דהנה עמלק הוא בן אליפז, ומסתמא הוא קיבל את החינוך הזה מאביו, שהוא הרי היה בכורו של עשו [בראשית ל"ו פ"י, מסכת סופרים פ"ג מ"ו], וגר ביחד עם עשו מיד כאשר אירע מעשה נטילת הברכות, וידוע מה שגילו לנו חז"ל שעשו שינה את דעתו לאחר שעזב יעקב את בית יצחק ושלח את אליפז להורג את יעקב עבור מה שעשה יעקב בנטילת הברכות, אבל הרי אנו יודעים שהחליט אליפז לא לשמוע למצות אביו והסתפק בהצעת יעקב שישדוד את כל ממנו [ואצל יעקב זה לא היה קשה כלל שהרי בלא"ה לא רצה יעקב ליהנות מממון עשו כמו שהארכנו בדברינו], ומיד התרצה לזה אליפז, שהרי לפ"ז הוא נחשב כמת, ואע"פ שאינו מת ממש אבל מכיון שיסוד כל השנאה הוא על הברכות, א"כ כל שהברכות אינו חלות א"כ ה"ז כאילו הרגו, שהרי לקח ממנו את כל ממנו והרי זה כמו שקיים את ציווי אביו להרוג את יעקב, ובנו חביבו עמלק התחנך ע"ג ההשקפה הזו של אליפז, ומאז היה זה שמור בלבו, ולכן סביר להניח שכשבא עמלק להלחם בישראל לאחר יצי"מ הוא עשה כן

זכור תשפ"ה שלום רב

מכל אויבי ישראל בכל הזמנים, רק על אחד מהם יש ציווי בתורה לזכור מה שעשה ולמחותו מתחת השמים, מלחמה לד' בעמלק מדור דור, וצריך להבין את כל ענין מצוה זו, שהרי בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, וזה כולל את כל הגוים ביחד עם עמלק, וכמו שאומר דהמע"ה בתהלים [פג] פִּי-הִנֵּה אוֹיְבֵיךָ יִהְיֶינָה וּמִשְׁנֵאֶיךָ נִשְׁאוּ רָאשׁ: ד על-עמך יַעֲרִימוּ סוֹד וְיִתְעֲצוּ עַל-צְפוֹנֶיךָ: ה אֲמָרוּ לָכֵן וְנִכְחִידֶם מִגּוֹי וְלֹא-יִזְכָּר שֵׁם-יִשְׂרָאֵל עוֹד: ו פִּי נֹעֲצוּ לָב יַחְדוֹ עָלֶיךָ בְּרִית יִכְרְתוּ: ז אֶהְיֶה אֲדוֹם וְיִשְׁמְעֵאלִים מִוֹאֵב וְהַגִּרִּים: ח גָּבַל וַעֲמֹן וַעֲמֻל פִּלְשֵׁת עַם-יִשְׂבִּי צוּר: ט גַּם-אֲשׁוּר נִלְוָה עִמָּם הָיוּ זִרְעֵ לִבְנֵי-לֹט סֵלָה: אבל אין לנו שום מצוה להשמיד שום עם אחר חוץ מעמלק, ואדרבה נקמה זה בכלל לא מדה יהודית, כי לי נקם ושלם, קל נקמות ד', אבל אצל עמלק אנו רואים מהלך אחר לגמרי, וזה מובן לכל אחד שיש משהו מיוחד בעמלק שאינו בשאר אויבי ישראל אע"פ שכולם רוצים לעקרנו מהעולם באותה מדה וחשק, ואף שבודאי מצינו שעמלק כפר בעיקר בכוחו של הקב"ה, אבל באמת הלא כל אומה ואומה שזוממת להשמיד את ישראל יסוד המלחמה הוא כפירה באלקי ישראל, כמש"כ עליך ברית יכרתו גו' ויתיעצו על צפוניך, כך זה היה אצל פרעה וגלית וסנחריב והמן ואצל כל אחד מהרשעים מיום שנוסד העולם ועד היום הזה, אבל רק אצל עמלק אנו מוצאים מצוה מחייה מהעולם וש"א להם להתקיים, ואין השם שלם עד שימחה זרעו של עמלק, מה הכוונה ששלמות השם לא מושלמת עד שימחה זרעו של עמלק, כל הענין טעון ביאור, וכבר דיברו בזה כל המפרשים, וד"ל.

ועיין רמב"ן סוף בשלח שנתקשה לו כ"ז וז"ל וטעם העונש שנענש עמלק יותר מכל העמים, בעבור כי כל העמים שמעו וירגזו ופלשת אדם ומואב ויושבי כנען נמוגו מפני פחד ד' ומהדר גאונו, ועמלק בא ממרחק כמתגבר על השם, ולכן אמר בו ולא ירא אלקים. ועוד כי הוא ניין עשו וקרוב לנו, עובר מתעבר על ריב לא לו, עכ"ל, הרי שכתב ג' ביאורים לזה, דהוא לא ירא את ד' אפילו לאחר קריע"ס אע"פ ששאר האומות כן יראו מד', ועוד שהוא היה קרוב שלנו ולא היה לו לבוא באיבה כזו אלא לזכור ברית אחים, וגם משום שלא בא לשום איזה סיבה, שהרי אויב כרגיל בא לכבוש מה שתובע, אבל כאן הרי לא היה שטח לכבוש [ועיין במהר"ל שאין לומר שבא משום ביזת מצרים והים, שעמלק לא ידע מזה, ולא שייך לומר שבא משום זה, וי"ל]. ומזה גופא שהרמב"ן הוצרך לומר לנו שלשה טעמים מבואר להדיא שכל טעם בפ"ע לא מספיק להסביר לנו סוגיא זו בחומר העונש, אלא שבפרט צ"ב מאין נבעה שנאה עמוקה כזו עד שהוא מוכן להתקוטט עם קרוב שלו על עובר שלא שלו ולהתגבר על השם, ובהכרח שעמלק סבר שזה דבר שהוא מוכרח לעשות existential בשבילו, אלא שזה צ"ב מהיכן השקפה זו נובעת, שהרי בתורה כתוב רק ויבא עמלק וילחם עם ישראל, ובהכרח שהוא שנא את ישראל, אבל לא כתוב מה היתה מקור שנאתו עד שרשעתו גוברת על כל שאר האומות!

והנה כרגיל כל זמן שרוצים להבין דבר תמוה צריך לעיין בשורש ובמקור הענין, ולפי מה שהארכנו לבאר בשיעורים על ספר בראשית תשפ"ה ששורש השנאה של עשו נגד יעקב היה מחמת שיעקב הערימו על הבכורה ומחמת הברכות שנטל

מחמת השנאה שהיתה בלבו על גניבת הברכות והממון, ובע"ה מצאתי את זה מפורש במדרש שהש"ר [פ"ב אות טו] עה"פ אחזו לנו שועלים, שפירש המדרש בטר דעברו ית ימא אתה עליהון עמלק רשיעא די נטר להו דבבו על עסק בכרותא ובירכתא די שקל אבונא מן עשו, ועיי"ש, הרי להדיא מקור שנאתו, אלא שכ"ז שהיו ישראל עבדים במצרים, הרי לא היה לו על מה להתקיף, אבל עכשיו שראה ביחד עם כל העולם איך שעברו ישראל בים, ואולי גם שמע איך ששאלו כלי כסף וכלי זהב וגם ביזת הים, לכן צצה וחזרה השנאה שהיתה נטורה בו, וזה דלא כשאר בני עשו, שאף שגם הם שנאו את ישראל מחמת זה, אבל הם נבהלו כ"כ מקריע"ס וזכרו שהם אחים, עד שכבשו את שנאתם, ואולי גם שכחו מכל העסק, אבל אצל עמלק היה ההיפך, והשנאה הכבושה והישנה, שכבר עבר עליה הכלח לפני מאות שנה, חזרה וצצה אצלו, ולא היה יכול לעצור בעד עצמו ובא והתקיף את ישראל, אף שלא עשו לו כלום, אבל זה חשבון ישן.

לפי מהלך זה עולה כמין חומר מש"כ רש"י בשם חז"ל בסוף פרשת כי תצא עה"פ זכור את אשר עשה לך עמלק, שפרשת מדות ומשקלות סמוכה לזה, שפירש"י [והרי במשנה תורה כו"ע דרשי סמיכות הפרשיות] שאם שקרת במדות ומשקלות הוי דואג מגירוי האויב שנאמר משלי י"א מאזני מרמה תועבת ד' וכתוב בתריה בא זדון ויבוא קלון, וכן הביאו התוס' בקידושין דף ל"ג ע"ב לבאר הא דאיתא התם דמצינו לשון מורא במשקלות והיינו כדאמרין במדרש זכור את אשר עשה לך עמלק ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים היינו בשביל המשקלות ועל עון זה בא עמלק דבטר פרשת משקלות כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק כו' כלומר שעל עון זה בא זדון וקלון של עמלק, ועיי"ש, הרי שהזהירה התורה על מדות ומשקלות וסומכת לזה פרשת עמלק לומר שהוא בא עלינו משום עבירה זו, ולפי דברינו מובן היטב שמקור שנאתו הוא על הרמאות של יעקב, ואם הוא רואה שאנחנו ממשיכים לרמות אז יש לו רשות לבוא עלינו, וזה כדברי המדרש הנ"ל שמה שהוא בא עלינו מיד לאחר קריע"ס הוא משום השנאה הישנה שהיתה נטורה אצלו כל השנים וחזרה ונתעוררה, והיא חוזרת ונתנעת כל זמן שישאל מרמים.

והנה חז"ל לא מבארים מדוע בא עמלק עליהם בתקופה ההיא מחמת עון זה, אבל אפשר שמה ששאלו ישראל כלי כסף וכלי זהב משכניהם המצרים, שלדעת כמה ראשונים זה היה רמאות, ממילא לדעת עמלק זה נראה כאילו עדיין היהודים מרמים את הגוים, ולכן ויבא עמלק, שכל פעם שלפי דעתו היהודים מרמים את הגוי זה נותן לו פתחון פה.

ונראה לפ"ז שלכן הקפידה התורה במצות זכור למחות את זכר עמלק מתחת השמים, ושמואל צוה והחרמתם את כל אשר לו, כולל כל הבהמות, וברש"י בספר שמואל כתב משום שהיו בעלי כשפים והיו מרמין את עצמן כבהמה, אבל רש"י בפרשת כי תצא פירש שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה, ולא מבואר הקפידא לזה, אבל לפי"ד הטעם הוא שכ"ז שיש איזה חפץ בעולם אפילו בהמה שהיתה פעם שייכת לעמלק אם היהודים יקחו את הבהמה הזו לעצמם [או לקרבנם], א"כ הגניבה נמשכת ומתארכת, זה עדיין נראה לגוי האנטישמי שהיהודים עדיין מחזיקים ברכוש העמלקי, ולכן אין מנוס מלהחרים את הכל. ושאלו טעה בזה, כי לא חקר לדעת את מקור השנאה של עמלק, ולכן חשב שאם ילקח

מן הבהמות להקריב קרבנות א"כ הרי בזה הוא מקדש את ש"ש, אבל כאן זה היה טעות.

ובל נחשוב ששנאה זו של עמלק דעכה במשך הדורות, כי כבר הבאנו בשיעור לפרשת ויחי מש"כ בתרגום אסתר [ג-ו] ויבזו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את כל היהודים וגו', וכנראה הוקשה לתרגום מדוע כעס כ"כ כאשר הגידו לו את עם מרדכי, ולכן תרגם וז"ל ארום חויאו ליה דמרדכי אתי מן יעקב דשקל מן עשו אבא דאבוי דהמן ית בכורתא וית ברכתא וכו', הרי כאן ברור שכאשר נודע להמן האגני את הקשר שבין מרדכי ליעקב או אז ניצתה שנאתו והחליט להשמיד את כל העם, וכפי שהסברנו שזה יסוד השנאה שבין עמלק ליעקב, ולכן מיד גזר להשמיד את כל היהודים, שהרי גנבים הם. ולכן כאשר נהפוך הוא ושלטו היהודים המה בשונאיהם מפורש במגלה ובבזה לא שלחו את ידם, כי זה עיקר תיקון חטאו של שאול שלקח משלל עמלק וגרם לתוספת שנאה של עמלק.

והנה המציין בהיסטוריה של היהדות במשך אלפי שנה מאז שהחריבו הרומאים בני עשו את יהודה בן יעקב, אנו רואים שעכ"פ כמעט עד השואה במשך הגלות המרה של אלפי שנות חורבן, שאמנם נחשבנו כצאן לטבח יובל, אבל רואים אנו שרוב הגזירות היו הגירושים expulsions שהיו מנת חלקנו במשך אלפי שנות החורבן, וכן היה כמעט בכל מדינה, מאנגליה לצרפת לגרמניה לאוסטריה לספרד לפורטוגל לפולין וכן בכל מקום ומקום, ברוב הפעמים גירשו השלטונות את היהודים מארצם אבל בכל פעם הוכרחו להשאיר את רכושם במדינה שהיו בה, כל העושר, וכל הכסף, הכל הוצרך להשאיר שם, והיהודים לקחו את מקל הנדנודים בידם, בין לילה נהיו רשים ועניים, ואז התחילו את חייהם מחדש, עד אשר לאחר כמה מאות שנה שוב גורשו בחרפה מהמדינה החדשה שלקטה אותם, ועוד פעם הוצרכו להשאיר את כל רכושם וממונם שעמלו בה, וכך היה חוזר חלילה, כל זה למדו מאליפז אבי עמלק, וכן היה בימי השואה שהכל התחיל בגניבת הרכוש היהודי, וזה נמשך כל ימי השואה כידוע ומפורסם, החידוש היה שלאחר שמצצו להם את כל הכסף ושעבדו אותם לממכרת עבד שפל ושוב לא היו יכולים למצוא עוד כסף שגם הרגו אותם מחמת השנאה של עמלק הנאצי, אבל כל זה הוא משום שלדעתם הכסף שייך לעשו וליוורשו העמלקי, וכל מה שעמלנו עליו לא שייך לנו כמו שהשריש אבינו יעקב, שהכל שייך לו ורצה להחזיר את הכל לעשו, ואם אנו חושבים שזה שייך לנו, הם יקחו את זה מאתנו!

ולפי מהלך זה אמנם אפשר להבין את מקור השנאה כנ"ל אבל עדיין לא מובן מדוע מחמת זה אנו מצווים למחות את עמלק ואין השם שלם עד שימחה זרעו של עמלק. וגם הלא אפשר להתמודד ע"ז, אפשר להכנס למו"מ אתם ולסלק את החוב, כמו שבאמת צ"ל שהיה עם שאר בני עשו, שהם הבינו שבאמת יעקב החזיר את הכל לעשו במשך ימי חייו כמו שלמדנו, ותמוה לומר שכל פרשת עמלק תלויה רק בזה.

והנה בנבואת בלעם סוף פרשת בלק וירא את עמלק וישא את משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד, ובביאור ענין ראשית של עמלק נחלקו הראשונים, דאונקלוס ורש"י ורב"ח וספורנו פירשו שראשית גוים עמלק שהוא היה הראשון להלחם בישראל [וכמש"כ הרמב"ן] שהבאנו לעיל

שעמלק לא נבהל מלהיות הראשון להלחם בישראל, אבל ואחריתו עדי אבד שנאמר תמחה את זכר עמלק. הרי חזינן לפ"ז שסופו של עמלק שנגזר עליו להמחות מהעולם תלוי בזה שהוא היה ראשית הגוים, ולפי פשוטו כתוב כאן שמכיון שהוא היה הראשון שהעז להלחם בזמן ששאר העולם לא נלחם, בסופו של דבר הוא נמחה מהעולם, וזה שורש המחיה, אבל תמוה מלהבין שמכיון שנלחם ראשון ממילא דינו להמחות מתחת השמים, זה לא מסביר לנו את גודל העונש שנגזר על עמלק, וכי זה שהוא הראשון הוא עיקר חטאו? ובכלל תמוה לומר שהוא היה הראשון להלחם, הלא באמת פרעה נלחם מיד בצאתם ממצרים שהרי לקח שש מאות רכב בחור ושלשים על כולו ורדף אחרי בני, וזה בודאי היתה מלחמה וכלשון הפסוק ד' ילחם לכם, כי ד' נלחם לכם במצרים, ד' איש מלחמה, הרי שעמלק לא היה הראשון.

ואולי מחמת זה נדה הרמב"ן מפירוש זה וכתב וז"ל ואמר כי הוא עתה ראשית גוים, כי בראש העמים יחשב, כי גבורים היו ואנשי חיל למלחמה ולולי כן לא עלה בלבו לבא להלחם בישראל ולא הוצרך משה לבחור אנשים ולתפלה ולנש"כ לחולשתו, ובנה מזבח וקרא שמו ד' נסי כי חשבה לנס גדול, ולכן אמר זה כי הוא ראשית העמים ואחריתו יאבד יותר מכולם, הרי שהרמב"ן מפרש לא שהוא ראשון להלחם אלא ראשון באופן חשיבות ומעלה. וכן כתב אברבנאל [פירוש א'] "והנכבד בגויים עמלק", וכן הוא להדיא באוה"ח [פירוש ב'] וז"ל ראשית גוים פירוש ראשית לשון מעלה וחשיבות הוא עמלק לכל הגוים, ויהיה עומד במעלה זו עד שיגיע לפרק כליונו.

וכמדומני שבאמת אין כאן מחלוקת בעצם בין רש"י והרמב"ן אלא שנחלקו בהדגשה, די"ל ששניהם ס"ל שהוא הראשון במעלה וגם שניהם ס"ל שהוא הראשון שנלחם בישראל, אלא שפליגי בסדר הדברים, שרש"י מפרש שמכיון שהוא היה הראשון מכל אוה"ע להלחם בישראל ממילא הוא נהיה עכשיו הראשון במעלה, שהרי באמת כל האומות רצו להלחם בישראל, אלא רובם ככולם פחדו לאחר קריע"ס להלחם, אבל בזה שהתנדב עמלק להלחם בישראל זה הגביה את מעמדו להיות ראש לגויים, שעכשיו הוא המנהיג החדש של אוה"ע, ובאמת אפשר שפרעה ומצרים נלחמו עוד לפניהם, אבל עכשיו לאחר קריע"ס שהם נאבדו מהעולם, ושוב אין מי שמסכים להעזי להלחם עם ישראל, עכשיו שבא עמלק ממילא הוא נהיה הראשון וממילא הוא נהיה גם החשוב וראשון במעלה אצל הגוים, שע"י עזותו הוא נהיה הכי חשוב במעלה, וזה כעין מה דאיתא בגמ' כל המיצר לישראל נעשה ראש [גיטין דף נ"ו ע"ב, וכ"כ באזנים לתורה], והכוונה לפ"ז שמכיון שהוא העז והתרומם להציר לישראל, ממילא נחשב ראש אצל הגוים, והיינו שקבלו את הנהגתו. אבל הרמב"ן סובר ההיפך, שבמציאות עמלק הוא הראשון לגוים, לא הראשון אלא החשוב ביותר מחמת גבורתו הגדולה, ומכיון שהוא החשוב והגבור ביותר ממילא הוא הרגיש שעליו מוטל התפקיד להתנגד לישראל superpower, וממילא הוא היה ראשון להלחם, ולפ"ד לא המלחמה עשתה את התפקיד אלא התפקיד עשה את המלחמה, אבל סוכ"ס עמלק הוא ראש לגויים לכו"ע.

ונראה לפ"ז שמקור שנאתו של עמלק לישראל תלוי בזה שהוא ידע שהוא ראש הגוים, וכן הסכימו אוה"ע כמבואר בדברי בלעם שהוא נביא אוה"ע, ולכן אף ששאר בני עשו לא היו מסכימים להתפשר עם בני אודות הברכות ולחיות עמם

בשלום, אבל עמלק לא הסכים לכלות את השנאה מלבו משום שמלבד נטילת הברכות, מקור ושורש שנאתו הוא על היסוד של ראשית גוים עמלק, שהוא העם החשוב והנכבד ביותר בעולם, הוא החזק ביותר בעולם, אנשי גבורה ומלחמה כלשון הרמב"ן, וממילא הוא צריך להיות מנהיג העולם, הוא ראשון במעלה, ולכן הוא מיאן להתפשר עם ישראל שגם הם נקראים ראשית, בראשית ברא אלקים בשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו, והיינו שמיד בתחילת הבריאה הקב"ה מכריז שיסוד הבריאה הוא בשביל ישראל, הם תכלית הבריאה כולה, וזה מתנגד ונסתר ליסוד ראשית גוים עמלק שהיתה שיטת עמלק לגבי מציאותם, שהם סברו שתכלית הבריאה היא בשבילם. יסוד המחלוקת הוא מה שכל ישראל מכריז אתה בחרתנו מכל העמים, ולזה לא מסכים עמלק בשום פנים ואופן.

ודרך אחד להסביר את זה הוא כמש"כ המהר"ל בגו"א בביאור דברי רש"י בפרשת כי תצא שעמלק טימאן במשכב זכר, ותמוה הכוונה בזה, וביאר שמערכת היחס שבין ישראל לאוה"ע נועדה להיות כמו מערכת היחס שבין איש לאשתו, כי כל האומות כולן נועדו לשמש את ישראל כמו שנאמר ומשלת בגוים רבים וכך לא ימשלו, חוץ מזרע עמלק שאין מתחברין עם ישראל, ולפיכך ישראל עם האומות כמדרגת איש עם אשה דכתיב גם בהם והוא ימשל בך, ואם אין האיש זוכה אז האשה מושלת בבעלה, וכך ח"ו אם אין ישראל זוכים האומות מושלים עליהם, אבל עמלק השונא המתנגד אינו משתעבד תחת ישראל נמשל הוא לזכר ג"כ מאחר שהוא מתנגד לישראל כו' וכאשר הם גוברים זרע עמלק דבר זה אינו רק משכב זכר שמושל על זכר כיון שאין לזרע עמלק חיבור עם ישראל וזהו שאמר שהיה מטמאן במשכב זכר, עכ"ל מהר"ל. ונראה להוסיף שבדרך איש או אשה לפעמים זה מושל ולפעמים השני מושל, ולפעמים אף אחד לא מושל אבל עכ"פ הם באיזה דרך כלשהי הם מסתדרים, מתפשרים, מתחלקים, זה בכדי חלוקה כי עכ"פ יש כאן קשר, אבל שני זכרים לא מתחלקים ולא מתפשרים כי אין כאן שום קשר ושיתוף ביניהם, כי אחד לא משתעבד לשני אא"כ במצב של משכב זכר. אבל הסבר נפלא זה לא מבאר לנו את ענין הראשית שבו נחלקו עמלק וישראל.

אבל לפי דרכנו נראה לבאר שהמחלוקת בין עמלק לישראל הוא בהבנת המושג של ראשית, וזה תלוי ביסוד אחר שזכינו ללמוד השנה בספר שמות לגבי ענין הבכורה, שעד מכת בכורות שיטת כל העולם היתה שהבכור הוא זה שנולד ראשון והוא החזק והגבור, וממילא הוא השליט והחשוב, וממכת בכורות ולהלן נתחדש שבכור תלוי ברוחניות ובהתקרבות אל הקב"ה, וסדר הלידה לא מעלה ולא מוריד כלל, וזה מה שהראה הקב"ה לכל העולם שהבכורים שהיו גאוותם של המצרים שדגלו בשיטת החוזק והגבורה הם שוים כקליפת שום לפני הקב"ה, וזה הפך את הקערה על פיה, כי לפי הבנה זו הבכור החדש הוא בני בכורי ישראל, שהם נתעלו והתקרבו אל הקב"ה, וממילא הבכור הישן איבד את מעמדו, והיינו שהכוונה של המושג הישן של בכורה הוא האידיולוגיה של עמלק במושג ראשית, הם חשבו את עצמם לראשית משום שהוא המכובדים ביותר והגבורים ביותר והחזקים ביותר, אבל בקריע"ס כאשר בני בכורי ישראל יצאו ביד רמה והשיטה המצרית פשטה את הרגל, וכן אח"כ בהר סיני כאשר רק ישראל ראו את הקב"ה יורד על ההר ונותן להם את

התורה, ראו כולם מי הוא הבכור והראשית האמיתי, ובודאי זה גרם שנאה גדולה אצל אה"ע, שהרי אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד, ומכיון שכאן נתעלו בני"י להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, ואילו האומות נפלו ממדרגת החוזק והשליטה שלהם, ממילא מהר סיני ירדה שנאה לעולם, וזה שנאה אחרת לגמרי מהשנאה שנבעה מברכותיו של יעקב, שעל השנאה הזו היה אפשר להתפשר, אפשר לשכוח, אפשר להתחיל מחדש, אבל על השנאה של מי נחשב המלך, הבכור, הראשית של העולם, ע"ז לא שייך להתפשר ולא שייך לשכוח, זה דבר שנוגע כל יום שוב ושוב, וממילא חרט עמלק על דגלו שהוא מוכרח להשמיד את ישראל, שהרי כל זמן שיש יהודי אחד בעולם הרי היהודי הזה הוא ראשית יותר ממנו, ואף שעמלק חזק ממנו אבל לפי הבנת היהודי הראשית לא תלוי בחוזק אלא ברוחניות, וממילא לא שייך לעמלק ולישראל לגור ביחד בעולם הרחב שלנו.

והרי מטעם זה הרג קין את הבל, כי הבל התגבר על קין ברוחניות, אבל קין היה הבכור, ואף שהיה להם עולם מלא, שזה יכול ללכת לארה"ב והשני לסין, או לגרינלד, וכמו שעשה אברהם עם בן אחיו לוט שכל המחלוקת בניהם היתה על הרכוש ולא יכלו לשבת יחדיו ולכן החליטו להפרד זה מזה, אבל קין והבל לא יכלו לשבת יחדיו, כי המחלוקת ביניהם לא היתה על רכוש ועל שטח, אלא מי בראש, הבכור הגשמי או הבכור הרוחני, ואפילו אצל יעקב ועשו התחלקו ביניהם, שעשו הלך לשעיר [וישלח לו-ו,ז], ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל נפשות ביתו ואת מקנהו ואת קנינו וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו כי היה רכושם רב משבת יחדיו, ולכן החליטו להפרד באופן פיזי, והיינו שעשו עצמו היה מוכן להתפשר ולהתחלק בכל העולם עם יעקב, אבל אח"כ מתחיל תקופה חדשה בחיי עשו [לו-ט] ואלה תלדות עשו אבי אדום בהר שעיר, אלא שמות בני עשו אליפז גו' ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז את עמלק, כלומר לידת עמלק היתה לאחר שיצא עשו מא"י וגר בהר שעיר, וא"כ שוב לא היתה המחלוקת על הברכות, אלא שעמלק היה בנו בכורו של אליפז, שהיה בנו בכורו של עשו, שהיה בנו בכורו של יצחק, ושיטת הבכורה היא שיטת הראשית גוים, וממילא לא שייך להתפשר ע"ז ולא שייך לבוא לידי שלום עם זה, כי זה סתירה בעצם מהותם, מי בראש, וע"ז לא שייך להתפשר, כי כאן המחלוקת היא מי ינהיג את העולם, ובזה שייך רק מנהיג אחד.

ונמצא שאף ששורש שנאת עמלק הוא כמו שאר בני עשו שזה היה מיוסד על נטילת הברכות, שכל יהודי הוא גנב כמוהו ואחד דתו להמית, ובודאי העצה כנגד זה הוא להתגבר בישרות בעסקנו עם הגוי כמו שלימדו אותנו רבותינו, אבל למעשה זה לא יועיל לגמרי, כי זה יועיל כנגד צאצאי עשו ואדום האחרים, וזה נקרא שתדלנות, וכך היה כל השנים בגלות של עשו, שאמנם גירשו אותנו ממקום למקום, אבל תמיד מצאנו מקום אחר, כי בשביל נזיד עדשים מוכן עשו להתמקח, וכל זמן שהוא מקבל את המס היהודי ואת החכמה היהודית זה הספיק לו, עד שזה לא הספיק, והחליטו לגרש את היהודים, ואכן אם היהודים מצצו את דמם של הנוצרים ע"י רבית וגזל עכ"ל זה בודאי הגביר את הגלות אצלם, זה מובן, אבל אלפיים שנה זה עבר איך שהוא פחות או יותר, אבל זה לא יכול לעבוד עם עמלק, כי זה לא שורש הבעיה, זה רק תסמונת של הבעיה, אבל

המחלוקת עם עמלק זה שורשי ומהותי יותר במהות הבכורה והראשית גוים, ולכן כאשר הגיע המן לשליטה, שוב לא היה שייך לעשות שתדלנות או לשחד אותו בכסף, אדרבה הוא שילם עשרת אלף כסף לאחשוורוש בכדי שיוכל להשמיד את כל היהודים, כי עכשיו יש לו הזדמנות נפלאה להרוג את כולם תחת ממשלת אחשוורוש, ולא שייך להתפשר ע"ז, וכמו"כ היה אצל הנאצים שכאשר הם הגיעו לשלוט שוב לא היה שייך שתדלנות, ולא היה שייך להתפשר אתם ולשלם להם כסף, הם אמנם לקחו את כל הכסף עד הפרוטה האחרונה, כי זה דרכו של עמלק לזכור שהיהודי הוא גנב את כסף של הגוי, אבל כאשר לקחו את כל הכסף עדין זרקו את היהודי לתאי הגז משום שהיהודי אפילו אם הוא עני מרוד ואין לו פרוטה או אוכל, אבל הוא עדיין אוהז שהוא הראשית והבכור, היהודי עדיין חושב אתה בחרתנו מכל העמים, ולכן אין מנוס אלא להשמידו עד היהודי האחרון, ולכן א"כ אין מנוס מלהשמיד את העמלקי עד האחרון, עד שלא ישאר מהם שום זכר ושארית, כי אם יש שארית, זה יש ראשית, כל זמן שיש זרעו של עמלק לא שייך שלימות של הקב"ה, שמכיון שהקב"ה החליט בני בכורי ישראל, וע"ז נלחמו אתו העמלקים, א"כ זה הוא סלע המחלוקת בינינו לכל הדורות, ורק שייך שאו זה או זה, ולא שייך ששניהם יתקיימו בעולם כי זה סתירה.

ובאמת שתי השיטות האלו של עמלק, שהיהודי הוא גנב שראוי להשמיד וגם שהוא ראוי להשמדה מחמת עצמו משם שהוא יהודי המתנגד למציאות של ראשית, מלבד שמה שנתבאר שהם שני דברים נפרדים שבהם דגל עמלק, אבל באמת זה הוא אותו הענין, שהרי כבר ביארנו שעל הפסוק של בני בכורי ישראל מפרש רש"י פשוטו ומדרשו, שפשוטו שהוא שישראל נעשה בכור משום מעלתם, ובודאי עמלק מתנגד להפשט הזה, אבל ע"פ מדרשו כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שמכר עשו ליעקב, ולמדרש הזה בודאי עמלק מתנגד משום שזה נגד מציאותו, אבל הפשט והדרש לא מתנגדים זה לזה, אדרבה, משום שישראל נתעלו בהנהגתם ובמדרגתם ונהיו בכורים במעלה, מחמת זה גופא חתם הקב"ה על המכירה שהיא קיימת וחלה מצד הדין, שהרי עכשיו נשתנה הבנת הבכור שהיא נמדדת ברוחניות, וממילא באמת לא גנב יעקב את הבכורה וגם לא גנב את הברכה, ונמצא שמכת בכורות ויציאת מצרים סתר את שיטת עמלק בשני אגפיו, בין את זה שיעקב לא גנב ובין את זה שיעקב הוא הראשית, ולכן פשוט שמיד שראה שישראל ניצל ממצרים ועברו את ים סוף בדרך לקבלת התורה ולא"י, מיד הוא הוצרך לבוא להלחם ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, והוא הראשון שנלחם אתם כי הרי הוא הראשית גוים לפני הבנות.

ולכן אין פתרון לאנטישמיות ממין זה, שזה לא כמו שאר בני עשו שאפשר להסתדר עמם, ואפילו להתגבר בעסקים נאמנים בביזנס לא יועיל, זה יועיל רק שהאויב ישאר בקטן ולא יתפרע ברחובות נגד האזרחים היהודים כמו שהיה באירופה, ולכן שקדו ע"ז הגדולים שלא נגנוב מהם ולא נרמה אותם, ובאיזה תקופה אפילו אסרו להלוות להם ברבית, כי זה הרגיז אותם והזכיר להם את יסודות השנאה, אבל למעשה לא שייך להתמודד עם זה, ורק כאשר יקיים הקב"ה את דברו והוא ישמיענו ברחמי שנית לעיני כל חי הן גאלתי אתכם אחרית כראשית, להיות לכם לאלקים, ולכן אין השם שלם ואין כסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק, ואי"ה נזכה לזה בקרוב ממש!